

Перше вбивство. Немає людини — немає проблеми

*Каїн вбив Авеля і потім часто повторював своїм дітям:
«Діти, бережіть цей світ, за який віддав життя ваш дядько!»*

Анекдот

«Каїн вбиває Авеля», худ. Пальма іль Джоване, 1576

Цією статтею ми відкриваємо новий цикл: **Детективи Святого писання**. Ну а з чого почати? Звісно ж, з Берешит — того, що «На початку»!

Саме так називається перша книга Тори. У ній дійсно все вперше: перше слово і перша пісня, перший захід і перший світанок, перші чоловік і жінка, перший проступок і перше вбивство. Ось про нього і поговоримо.

Після вигнання з раю у Адама і Єви народилися діти. Першого сина вони назвали Каїном, а другого — Авелем. Каїн займався землеробством, а Авель пас стада. Посварившись з братом, Каїн убив його, і в покарання був приречений на вічні поневіряння.

На цьому епізоді зупинимося докладніше. Як відомо, все почалося з того, що брати приносили жертву Всевишньому: Каїн — плоди землі, а Авель — кращу тварину зі свого стада. Над жертвою Авеля Господь зглянувся, а над жертвою Каїна — ні.

Чому Всевишній так вчинив? По-перше, Творець розумів, що для керівництва ресурсами і лідерства Авель підходить краще, ніж брат. А по-друге, люди спочатку почали займатися землеробством, а вже потім скотарством. Як не парадоксально це звучить, але на той момент заняття Авеля вважалося інноваційним, як зараз би сказали — областю високих технологій. Тому, щоб заохотити людей іти вперед, Творець віддав перевагу скотарю.

Всевишній «не врахував» лише одного: якщо у людини відняти те, що вона вважає своїм, у неї може скаламутитися розум і повністю пропасти можливість тверезо міркувати.

«Каїн і Авель», худ. Д. Тіссо, 1900

Єва тримає Авеля на руках і високо (символ духовного), Каїн чіпляється за свою туніку (матеріальний світ), худ. Франческо Убертіні

Спробуємо поглянути на ситуацію очима Каїна. Він старший брат, і тому вважає, що після Адама очолить сім'ю і буде розпоряджатися усіма ресурсами. Для нього право успадкування вже є власністю. Почуття власності настільки ж сильно визначає наші вчинки, як почуття голоду, статевий потяг і т.д. Але Господь віддав перевагу молодшому братові, і це стало відомо. Тому, у розумінні всіх людей (а їх небагато, всього лише сім'я) Адама повинен замінити Авель. Але старший брат, який звик до думки про спадкування, вважав себе обкраденим і вирішив усунути Авеля: немає людини — немає проблеми. Ймовірніше за все, він виправдовував це необхідністю, вважаючи, що більше підходить для управління ресурсами, будучи таким собі ефективним менеджером, який діє в інтересах людей, а ще конкретніше — сім'ї. Людина легко вірить в те, у що їй хочеться вірити. Цілком можливо, що потім настало каяття, але, як правильно сказала французька письменниця Марі Реньє — між бажанням і каяттям майже завжди знаходиться місце для дурості.

Але як же так, вскрикне наше ображене почуття каяття. Каїн навмисно вбив людину, яка нічого поганого йому не зробила, а після цього продовжував жити, обзавівшись численним потомством. Де ж справедливість?

«Каїн вбиває Авеля», худ. Пітер Пауль Рубенс, 1600

«Каїн», худ. Ж.Мафра, 1851

Але, по-перше, те, до чого нас закликає здоровий глузд, було дано людям дещо пізніше, в книзі Вихід, а згодом отримало назву Принцип таліона (таліон — категорія моралі, також відома як рівна відплата, коли міра покарання повинна відповідати шкоді, заподіяній внаслідок скоєння злочину).

По-друге, наше почуття справедливості — це людське почуття, а про план Всевишнього ми можемо знати, лише коли Він про це повідомляє.

І по-третє, найважливіше: Всевишній задумав грандіозний експеримент під назвою «наш світ». Так, один з перших людей його підвів, як сказав би герой культового фільму: «не виправдав покладеної на нього високої довіри», але це не причина припиняти дослідження. А знищивши Каїна, Він ризикував звести до нуля весь досвід. На той момент інших чоловіків просто не було. Тобто, ймовірніше за все, призначаючи покарання Каїну, Всевишній керувався суто практичними міркуваннями.

Та й не можна сказати, що злочин залишився без відповіді. Всевишній засуджує і виганяє Каїна, і братовбивця стає усіма зневажуваним вигнанцем.

Про це ми дізнаємося з першої пісні (все вперше), жартівливих, самохвальних куплетів Лемеха. Слово пісня не згадується, але ритм і рима (в івритському оригіналі) говорять самі за себе і, відповідно, Лемеха можна вважати першою людиною в Біблії, яка створила справді літературний твір, з якого ми дізнаємося, наскільки зневаженим був Каїн серед людей в ті далекі часи.

А перед нами у цей главі постає злочин з усіма етапами: задум, вбивство, дізнання Всевишнього, Його суд і вирок, загальний осуд.

Міхаель Певзнер, спеціально для «Хадашот»